

'כלי שמלאכתו להיות' (ביאה"ל שם, ג). ודין שופר להלכה במציאות של ימינו, ראה משנ"ב מהדו' דרשו (שם ס"ק כה, הע' 36).

[ב] דין חצוצרות – לדעת רש"י, לרבי יהודה נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור', ולרבי שמעון נחשב 'כלי שמלאכתו להיות', כיון שעומד לתקיעה שאיסורו רק מדרבנן. ודין חצוצרות לדעת תוס', לרבי יהודה נחשב 'מוקצה מחמת גופו', שבדרך כלל אין משמישים בו למלאכת היתר, ולרבי שמעון נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור', משום שיש לו קצת תשמישי היתר (לדעת רעק"א), או שנחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור' גם כאשר אין לו תשמישי היתר כלל (לדעת המנ"א). ■ להלכה, כלי שעומד למלאכת איסור מדרבנן, נחשב כלי שמלאכתו לאיסור [וכדעת תוס' לר"ש] (ביאה"ל שם, ג), וכלי שאין לו תשמישי היתר, נחלקו הפוסקים אם דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, או כ'מוקצה מחמת גופו' (משנ"ב שם, לד, וביאורים ומוספים למהדו' דרשו שם).

הַיְתָּה תְּלַת מֵיָלִי אֲשֶׁנִּי שְׂמִיָּהוּ מְכִי חֶרֶב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שנינו את שמם זכר לחורבן, מפני עגמות נפש שהיתה להם באותם הדורות, שהשופר מזכיר את השופר שהיו תוקעים בו במקדש בראש השנה שחל להיות בשבת, והעברה מזכירה את העברה שהיו נוטלים במקדש ביום 'הושענא רבה', והשולחן מזכיר את השולחן של לחם הפנים במקדש. אבל בדורות שלאחריהם חזר הענין לקדמותו, לקרוא לשלשת אלו בשמות הראשונים, כפי שנראה בלשונות המשנה והגמרא, וכפי שאנו קוראים אותם עכשיו (ש"ת מב"ט א, קכה).

הוֹבֵלֵילָא בִּי כְּסִי, בִּי כְּסִי הוֹבֵלֵילָא – שהבהמות המעלות גרה ניזונות מעשבים הגדלים ביערות, ואין להן פנאי לטחון את מאכלן כראוי, מפחד החיות הטורפות ומפני החום והקור השורר ביערות, לכן בראן הקדוש ברוך הוא חסרות שיניים עליונות וברא להן קיבה שיש בה ארבעה מדורים, וביציאתן למרעה הן גומעות בלעיסה מועטת מספוא רב, והוא יורד למדור הראשון שנקרא 'כרס', וממשיך למדור השני שנקרא 'בית הכוסות', העשוי כעין כוסות כוסות קטנים, שם מתחלק המאכל למנות קטנות, ולאחר מכן כשחוזרת הבהמה למקום בטוח, היא מעלת גירה ומעלה את האוכל מבית הכוסות חזרה לפה, ולועסת אותו בשיניה האחוריות, ומשם הוא יורד למדור השלישי שנקרא 'המסס', שם הוא מתעכל ועובר אל המדור הרביעי שנקרא 'קיבה', ולאחר החורבן התחלפו השמות של 'בי כסי' – בית הכוסות] והוביליא' [–המסס] זה בזה (ע"פ רש"י וכל-בא קא).

לְמַחֲט שְׁנַמְצָאָת עֵבְבֵי בֵּית הַכּוֹסוֹת וְכוּ – שאם לאחר שחיטת הבהמה נמצאה מחט נעוצה בדופן הקיבה, יש חילוק אם היא נעוצה בהמסס או שהיא נעוצה בבית הכוסות, שנקב במקומות אלו פוסל רק כאשר הוא מפולש מצד לצד, ולבית הכוסות יש דופן כפולה, ואם המחט ניקבה רק אחת מהדפנות, אין זה נקב מפולש, ולא נטרפה הבהמה, ואילו להמסס יש רק דופן אחד, ואף שלא עברה המחט מעבר אל עבר, נטרפה הבהמה, שכיון שהדופן דקה, חוששים שהמחט עברה בתחילה מעבר לעבר, וניקבה נקב מפולש, אלא שלאחר מכן נסתם הנקב (רש"י, ע"פ ר"י בתוס' ד"ה למחט). ודוקא בנקב שנעשה על ידי מחט חוששים לזה, שמחט מונקבת בקלות נקב מפולש, אבל כאשר מתגלה סתם נקב בהמסס שלא נעשה על ידי מחט, אין חוששים שהיה בתחילה נקב מפולש (ש"ך י"ד מה, יב).

אֵלָא לֹא קָשְׁיָא. הקדמה: בסוג הטלטול עליו דנים בברייתות השונות, נחלקו רש"י ותוס', שלדעת רש"י מדובר על טלטול שלא לצורך גופו ומקומו, שהוא טלטול חמור, ואילו לדעת תוס' מדובר על טלטול לצורך גופו ומקומו, שהוא טלטול קל. ומלבד זה, נחלקו רש"י ותוס' בכמה גדרים בהלכות מוקצה, וכדלהלן.

הָא רַבִּי יְהוּדָה, המחמיר בדיני מוקצה, וחצוצרות לדעתו נדונים כ'כלי שמלאכתו לאיסור', האסור בטלטול שלא לצורך גופו ומקומו, לפי שאין להם מלאכת היתר בשבת, אבל שופר נדון כ'כלי שמלאכתו להיות' המותר בטלטול אפילו שלא לצורך גופו ומקומו, לפי שיש לו תשמיש היתר בשבת, לגמע בו מים לתינוק (רש"י, ע"פ תוס' לעיל לה, ב ד"ה והנתיא, וע"פ ראש יוסף, וראה בני ציון, יט, וברכת אברהם).

ויש מפרשים, שלרבי יהודה חצוצרות נדונים כ'מוקצה מחמת גופו', האסור בטלטול לצורך גופו ומקומו, שאין דרך בני אדם להשתמש בהן לדברים שיותר לעשותם בשבת אלא בפעמים חריגות היוצאות מן הכלל, ואין דעת האדם סובלת עשיית תשמישים אלו בחצוצרות, בשונה משאר כלי שמלאכתו לאיסור שרגילים להשתמש בו לפעמים לדברים שיותר לעשותם בשבת (תוס' ד"ה ר"א י' יהודה, ע"פ אגרות חזו"א ב, מג), ואילו לשופר יש דין של 'כלי שמלאכתו לאיסור', המותר בטלטול לצורך גופו ומקומו, שעיקר תשמישו לתקיעה, ולא לגמע מים לתינוק (תוס' שם; רשב"א).

הָא רַבִּי שְׁמַעוֹן, המיקל בדיני מוקצה ולדעתו אף לחצוצרות יש דין של 'כלי שמלאכתו להיות', המותר בטלטול אף שלא לצורך גופו ומקומו, לפי שאיסור תקיעה בשבת אינו אלא מדרבנן, ואילו 'כלי שמלאכתו לאיסור' הוא רק כלי העומד לאיסור דאורייתא (ר"ש מדעסויא בדעת רש"י).

ויש מפרשים, שלדעת רבי שמעון אף לחצוצרות יש דין של 'כלי שמלאכתו לאיסור' המותר בטלטול רק לצורך גופו ומקומו (תוס' ד"ה ר"א ר' שמעון; תוס' רא"ש; רשב"א), שאף כלי העומד למלאכה האסורה מדרבנן, כגון שופר, נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור' (פ"ג שח א"א ה). ודוקא משום שמשמשים בחצוצרות לפעמים למלאכות המותרות, נחשבים 'כלי שמלאכתו לאיסור', אבל כלי שמלאכתו לאיסור שאין לו שום תשמישי היתר, נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור' ומותר א; ראה חזו"א או"ח מד, יג). ויש סוברים, שגם כלי שמלאכתו לאיסור שאין לו שום תשמישי היתר, נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור' ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו (ראה מג"א שח, יח, ומשנ"ב שם, לד).

לסיכום, שנינו בסוגיתנו כמה נדונים בהלכות מוקצה:

[א] דין שופר – לדעת רש"י נחשב 'כלי שמלאכתו להיות', ולדעת תוס' נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור'. ויסוד מחלוקתם, בהגדרת כלי שעיקר מלאכתו לאיסור ויש לו תשמישי היתר, שלדעת רש"י נחשב 'כלי שמלאכתו להיות', ולדעת תוס' נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור'. ■ להלכה, כלי שעיקר מלאכתו לאיסור ולפעמים משמשים בו לתשמיש היתר, נחשב 'כלי שמלאכתו לאיסור' ומותר לטלטלו רק לצורך גופו ומקומו [וכדעת תוס'] (משנ"ב שח, יז), כלי שמלכתחילה עומד גם למלאכת איסור וגם למלאכת היתר, אף שרוב תשמישיו לאיסור, צריך עיון אם נחשב